

Sygn. akt II Ca 43/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 czerwca 2016 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra
Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Mikołajewski

Sędzia Sądu Rejonowego Krzysztof Niezgoda (delegowany)

Protokolant Starszy sekretarz sądowy Krystyna Melchior

po rozpoznaniu w dniu 19 maja 2016 roku w Lublinie, na rozprawie

sprawy z powództwa B. M. i A. M. (1)

przeciwko J. M.

o zapłatę odszkodowania

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w

Lublinie z dnia 6 listopada 2014 roku, w sprawie I C 1/14

I. zmienia częściowo zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że zasądzoną od J. M. na rzecz B. M. i A. M. (1) kwotę 34536,82 zł (trzydzieści cztery tysiące pięćset trzydzieści sześć złotych osiemdziesiąt dwa grosze) obniża do kwoty 31715,82 zł (trzydzieści jeden tysięcy siedemset piętnaście złotych osiemdziesiąt dwa

grosze) i oddala powództwo w części obejmującej żądanie zasądzenia kwoty 2821 zł (dwa tysiące osiemset dwadzieścia jeden złotych);

II. uchyla zaskarżony wyrok:

1) w punkcie I w części zasądzającej:

a) odsetki od kwoty 22688,64 zł (dwadzieścia dwa tysiące sześćset osiemdziesiąt osiem złotych sześćdziesiąt cztery grosze), liczone według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w (...)

Banku (...) Spółce Akcyjnej, a która to stopa procentowa wynosiła w lutym 2012 roku 24% w stosunku rocznym, od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty,

b) odsetki ustawowe od kwoty 9027,18 zł (dziewięć tysięcy dwadzieścia siedem złotych osiemnaście groszy) od dnia 20 lutego 2012 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie III i IV

i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej;

III. oddala apelację w pozostałej części.

Sygn. akt II Ca 43/15

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 17 grudnia 2013 roku, wniesionym do Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie w dniu 20 grudnia 2013 roku, powodowie – B. M. i A. M. (1) wnieśli o zasądzenie solidarnie na ich rzecz od J. M. „z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności notarialnych (sporządzaniu aktu notarialnego z dnia 31 stycznia 2008 r. Repertorium A Nr (...)), kwot zasądzonych nakazem zapłaty z dnia 22 lutego 2012 r. wydanym przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie II Wydział Cywilny w sprawie o sygn. akt: II Nc 179/12, solidarnie od (powodów – D.I.) (...) na rzecz (...) Bank (...) Spółka Akcyjna w W., tj:

1. kwoty 22.688,64 zł z umownymi odsetkami od dnia 10 stycznia 2012 r. do dnia zapłaty liczonymi według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w (...) S.A., która na dzień wystawienia wyciągu z ksiąg banku nr (...) wynosi 24% w stosunku rocznym,
2. kwoty 9.027,18 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 20 lutego 2012 r. do dnia zapłaty,
3. kwoty 2.821 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania”.

Powodowie wnieśli również o zasądzenie od pozwanej solidarnie na rzecz powodów kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, że w dniu 31 stycznia 2008 roku w Kancelarii Notarialnej przy ul. (...) w L. przed notariuszem J. M. stawili się: A. M. (2) oraz małżonkowie B. M. i A. M. (1). Notariusz J. M. sporządziła w tym dniu akt notarialny (Repertorium A Nr(...)), na mocy którego A. M. (2) sprzedał B. i A. małżonkom M. własność nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), o powierzchni użytkowej 57,73 m⁽²⁾, wraz z przynależną piwnicą nr (...), o powierzchni użytkowej 3,36 m⁽²⁾, i wraz ze związanymi z jego własnością prawami, objęty księgą wieczystą Kw Nr (...), za cenę 180000 zł, a B. i A. małżonkowie M. przedmiotowy lokal ze związanymi z jego własnością prawami kupili za fundusze wspólne do majątku wspólnego.

Powodowie wskazali, że A. M. (2) nie żyje; był on bratem A. M. (1).

Powodowie wskazali ponadto, że w § 1 przedmiotowego aktu notarialnego A. M. (2) oświadczył, że w księdze wieczystej Kw Nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych, na podstawie umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu mieszkalnego oraz umowy sprzedaży tego lokalu z 2002 roku wpisany jest on jako właściciel nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...), o powierzchni użytkowej 57,73 m⁽²⁾, położony w L. przy ul. (...). Lokal ten składa się z czterech pokoi, przedpokoju, kuchni, łazienki i wc, a położony jest na IV kondygnacji budynku. Do lokalu przynależy piwnica nr (...) o powierzchni użytkowej 3,36 m⁽²⁾. Z własnością tego lokalu związany jest udział wynoszący 6109/238187 części domu i innych urządzeń nie służących do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali oraz taki sam udział w prawie użytkowania wieczystego nieruchomości objętej księgą wieczystą Kw Nr (...). Dział III i IV tej księgi wieczystej wpisów nie zawiera.

Powodowie wskazali, że A. M. (2) oświadczył, iż przedmiotowa nieruchomość nie jest obciążona ograniczonymi prawami rzeczowymi ani roszczeniami osób trzecich i nie ma ograniczeń w rozporządzaniu nią, w tym również nie istnieją warunki powstania hipoteki przymusowej obciążającej powyższą nieruchomość. Przedmiotowy lokal znajduje się w budynku wielorodzinnym, budynek ma ponad 30 lat, zaś lokal wymaga przeprowadzenia remontu. Powyższe

okoliczności notariusz uznał za potwierdzone jedynie na podstawie zawiadomienia z księgi wieczystej Kw Nr (...), wydanego przez Sąd Rejonowy w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych w dniu 6 maja 2002 roku.

Powodowie wskazali, że okoliczności te nie były jednak zgodne z prawdą, o czym powodowie powzięli wiadomość w momencie doręczenia nakazu zapłaty z dnia 22 lutego 2012 roku, wydanego przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie II Wydział Cywilny w sprawie II Nc 179/12. Z akt przedmiotowego postępowania powodowie po raz pierwszy uzyskali informację, że w dacie sporządzania aktu notarialnego, to jest w dniu 31 stycznia 2008 roku, lokal będący przedmiotem umowy był obciążony przez sprzedającego A. M. (2) hipoteką zwykłą umowną w kwocie 50000 zł na rzecz (...) Spółki Akcyjnej (...) Oddział w L. z tytułu pożyczki z terminem spłaty na dzień 1 marca 2014 roku, wpisaną do księgi wieczystej na wniosek z dnia 31 marca 2004 roku oraz hipoteką kaucyjną umowną do kwoty 13000 zł na rzecz (...) Spółki Akcyjnej (...) Oddział w L. z tytułu spłaty odsetek od udzielonej pożyczki z terminem spłaty na dzień 1 marca 2014 roku, wpisaną do księgi wieczystej na wniosek z dnia 31 marca 2004 roku. Z powyższego wynika, że przedmiotowe obciążenia widniały w księdze wieczystej w dniu 31 stycznia 2008 roku, to jest w dacie sporządzania aktu notarialnego sprzedaży nieruchomości przez notariusza J. M.. Wskutek zaniechania notariusza powodowie pozostawali w przekonaniu, że zakupiona przez nich nieruchomość jest wolna od obciążeń. Z niewiadomych przyczyn notariusz nie potwierdziła oświadczeń sprzedającego A. M. (2) aktualnym na dzień sporządzania aktu odpisem księgi wieczystej nieruchomości, uznała natomiast wskazywane przez sprzedającego okoliczności za potwierdzone na podstawie zawiadomienia z księgi wieczystej Kw Nr (...), wydanego przez Sąd Rejonowy w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych w dniu 6 maja 2002 roku, a zatem niemal 6 lat przed sporządzeniem przedmiotowego aktu notarialnego. Powyższe – w ocenie powodów – stanowi zaniechanie należytej staranności, do której obowiązany jest notariusz przy wykonywaniu czynności notarialnych. Notariusz nie udzieliła jednak stronom stosownych wskazówek i ostrzeżeń.

Powodowie powołali się na treść przepisu art. 49 ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku – Prawo o notariacie i wskazali, że zaniechanie notariusza doprowadziło do powstania szkody po stronie powodów, gdyż wierzyciel hipoteczny – (...) Spółka Akcyjna skierował do nich roszczenia, jako do dłużników rzeczowych z tytułu hipoteki zaciągniętej w 2004 roku przez sprzedającego A. M. (2). Z tego względu powodowie zostali zobowiązani do zapłaty kwot wskazanych na wstępie. W chwili obecnej przeciwko powodom prowadzone jest postępowanie egzekucyjne z wniosku wierzyciela – (...) Spółki Akcyjnej.

Powodowie wskazali, że ich szkoda wynikała z zaniechania notariusza polegającego na braku weryfikacji stanu prawnego nieruchomości będącej przedmiotem aktu notarialnego, braku zapoznania się z treścią księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości będącej przedmiotem aktu notarialnego oraz braku poświadczenia stanu prawnego przedmiotowej nieruchomości aktualnym na dzień sporządzania aktu notarialnego odpisem z księgi wieczystej, a poprzestaniu na potwierdzeniu tego stanu zawiadomieniem Sądu datowanym na niemal 6 lat przed sporządzeniem aktu. Z uwagi na powyższe pozwana zobowiązana jest do rekompensaty za zaistniałą szkodę poprzez zapłatę na rzecz powodów kwot dochodzonych niniejszym pozwem (k. 2-5).

*

W piśmie z dnia 15 maja 2014 roku, stanowiącym odpowiedź na pozew, pozwana, reprezentowana przez pełnomocnika, nie uznała powództwa ani co do zasady, ani co do wysokości, wnosząc o jego oddalenie w całości oraz zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 46-50).

*

W piśmie procesowym z dnia 18 września 2014 roku powodowie, reprezentowani przez pełnomocnika, wskazali, że podstawą określonej w art. 49 ustawy – Prawo o notariacie odpowiedzialności notariusza, jest przepis art. 415 k.c., a zatem jest to odpowiedzialność deliktowa (k. 112-113).

*

Postanowieniem z dnia 17 czerwca 2014 roku Sąd Rejonowy postanowił zawiadomić (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. o toczącym się postępowaniu oraz treści art. 84 k.p.c. Ubezpieczyciel nie zgłosił interwencji ubocznej (k. 58v, 95).

*

Wyrokiem z dnia 6 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie:

I. zasądził od J. M. na rzecz B. M. i A. M. (1) kwotę 34536,82 zł z odsetkami:

- umownymi od kwoty 22688,64 zł, liczonymi według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w (...) Bank (...) Spółce Akcyjnej, która w lutym 2012 roku wynosiła 24% w stosunku rocznym, poczynając od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty,

- ustawowymi od kwoty 9027,18 zł w wysokości 13% w stosunku rocznym, poczynając od dnia 20 lutego 2012 roku do dnia zapłaty, z zastrzeżeniem możliwości zmiany stopy procentowej odsetek ustawowych;

II. oddalił powództwo w pozostałej części;

III. zasądził od J. M. na rzecz B. M. i A. M. (1) kwotę 2468 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

IV. pobrał od J. M. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie kwotę 1727 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu, od ponoszenia której powodowie zostali zwolnieni (k. 171-171v).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy ustalił, że A. M. (1) oraz jego żona B. M. zamieszkiwali w lokalu nr (...) położonym w L. przy ul. (...). Właścicielem tego lokalu był brat A. A. (2) M., który w lokalu tym mieszkał jedynie od czasu do czasu.

Sąd ustalił, że A. M. (2), chcąc wyjechać na stałe za granicę, postanowił sprzedać swojemu bratu oraz jego żonie nieruchomość lokalową stanowiącą lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), którzy w celu zdobycia środków pieniężnych na zakup zdecydowali się zawrzeć umowę kredytową w (...) Kasie (...) Z. C. z siedzibą w L.. Tam też wskazano im, że w celu zawarcia umowy sprzedaży przedmiotowego lokalu mają się udać do współpracującego ze (...) Kasą (...) Z. C. z siedzibą w L. notariusza – J. M..

Sąd ustalił, że w celu sfinalizowania umowy o kredyt A. i B. małżonkowie M. dostarczyli (...) Kasie (...) Z. C. z siedzibą w L. między innymi zaświadczenia o swoich dochodach oraz z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Urzędu Skarbowego o niezaleganiu z płatnościami, zaś dostarczeniem dokumentów związanych z własnością lokalu zajmował się wyłącznie A. M. (2), który przedłożyć miał odpis z księgi wieczystej prowadzonej dla lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w L. przy ul. (...) oraz umowę, na podstawie której stał się jego właścicielem.

Sąd Rejonowy ustalił, że w toku formalności poprzedzających zawarcie umowy kredytu mieszkaniowego (...) Kasa (...) Z. C. z siedzibą w L., między innymi na podstawie przedłożonego przez A. M. (2) zawiadomienia z księgi wieczystej Kw Nr (...), wydanego przez Sąd Rejonowy w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych w dniu 6 maja 2002 roku, stwierdziła, iż lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), stanowi dobre zabezpieczenie kredytu.

Sąd Rejonowy ustalił, że A. oraz B. małżonkowie M. przed sporządzeniem umowy sprzedaży lokalu nie kontaktowali się w ogóle z notariuszem J. M.. Dopiero w dniu 31 stycznia 2008 roku wraz z A. M. (2) stawili się w należącej do niej Kancelarii Notarialnej w L. przy ul. (...).

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 31 stycznia 2008 roku notariusz J. M. sporządziła umowę w formie aktu notarialnego Repertorium A Nr (...), której projekt miała już wcześniej przygotowany, na mocy której A. M. (2) sprzedał swojemu bratu – A. M. (1) oraz jego żonie – B. M. nieruchomość stanowiącą lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), o powierzchni użytkowej 57,73 m⁽²⁾, wraz z przynależną piwnicą nr (...), o powierzchni użytkowej 3,36 m⁽²⁾, i ze związanymi z jego własnością prawami, objęty księgą wieczystą Kw Nr (...), za cenę 180000 zł, którą A. i B.

małżonkowie M. zobowiązali się zapłacić w terminie 3 dni z przyznanego B. M. kredytu w (...) im. Z. (...), na co A. M. (2) wyraził zgodę.

Sąd ustalił, że dla zabezpieczenia wszelkich wierzytelności (...) Kasy (...) Z. C. z siedzibą w L. wynikających z umowy kredytu mieszkaniowego nr (...) z dnia 31 stycznia 2008 roku, udzielonego B. M., A. i B. małżonkowie M. w wymienionym wyżej akcie notarialnym ustanowili na nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...) hipotekę kaucyjną do sumy najwyżej 449538 zł na rzecz (...) Kasy (...) Z. C. z siedzibą w L. na warunkach określonych w umowie kredytowej. Spłata kredytu ustalona została do dnia 29 stycznia 2033 roku. Hipoteka ta – stosownie do wniosku kredytowego z dnia 13 grudnia 2007 roku – miała stanowić zabezpieczenie kredytu w kwocie 180000 zł z pierwszeństwem zaspokojenia.

Sąd wskazał, że w § 1 aktu notarialnego ujawnione zostało oświadczenie A. M. (2), zgodnie z którym w księdze wieczystej Kw Nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych, na podstawie umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu mieszkalnego oraz umowy sprzedaży tego lokalu z 2002 roku, wpisany jest on jako właściciel nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...), o powierzchni użytkowej 57,73 m⁽²⁾, położony w L. przy ul. (...). Lokal ten składa się z czterech pokoi, przedpokoju, kuchni, łazienki i wc, a położony jest na IV kondygnacji budynku; do lokalu przynależy piwnica nr (...) o powierzchni użytkowej 3,36 m⁽²⁾. Z własnością tego prawa związany jest udział wynoszący 6109/238187 części domu i innych urządzeń nie służących do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali oraz taki sam udział w prawie użytkowania wieczystego nieruchomości objętej księgą wieczystą Kw Nr (...). Dział III i IV tej księgi wpisów nie zawiera.

Sąd wskazał, że na potwierdzenie swojego oświadczenia A. M. (2) przedłożył zawiadomienie z księgi wieczystej Kw Nr (...), wydane przez Sąd Rejonowy w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych w dniu 6 maja 2002 roku, oświadczając jednocześnie, iż nieruchomość nie jest obciążona ograniczonymi prawami rzeczowymi, ani roszczeniami osób trzecich i nie ma ograniczeń w rozporządzaniu nią, w tym również nie istnieją warunki powstania hipoteki przymusowej obciążającej powyższą nieruchomość. Przedmiotowy lokal znajduje się w budynku wielorodzinnym, budynek ma ponad 30 lat, zaś lokal wymaga przeprowadzenia remontu

Sąd ustalił, że bezpośrednio po sporządzeniu umowy sprzedaży nieruchomości lokalowej małżonkowie M. udali się do (...) Kasy (...) Z. C. z siedzibą w L., gdzie po przedstawieniu umowy sprzedaży B. M. podpisała umowę kredytu mieszkaniowego nr (...).

Sąd ustalił, że w dniu 31 stycznia 2008 roku w dziale IV księgi wieczystej Nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych dla nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), na rzecz (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej(...) Oddziału w L. wpisane były dwie hipoteki:

- hipoteka umowna zwykła w wysokości 50000 zł celem zabezpieczenia spłaty należności głównej oraz

- hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 13000 zł celem zabezpieczenia spłaty odsetek i innych należności ubocznych wynikających z umowy pożyczki zawartej z A. M. (2) w dniu 30 marca 2004 roku. Hipoteki te zostały wpisane w dniu 22 kwietnia 2004 roku wskutek wniosku złożonego przez A. M. (2) w dniu 31 marca 2004 roku, o godzinie 9.26.

Sąd ustalił, że o tym, iż nieruchomość stanowiąca lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), obciążona jest hipoteką umowną w kwocie 50000 zł oraz hipoteką kaucyjną do kwoty 13000 zł, A. i B. małżonkowie M. dowiedzieli się w listopadzie 2011 roku podczas dokonywania formalności związanych z koniecznością dokonania wpisu do księgi wieczystej prowadzonej dla przedmiotowego lokalu hipoteki na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W..

Sąd ustalił, że w dniu 20 lutego 2012 roku (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniosła pozew o zapłatę przeciwko B. i A. małżonkom M., jako dłużnikom rzeczowym, na skutek którego Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie w dniu 22 lutego 2012 roku wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym w sprawie II Nc 179/12, w którym orzekł, że pozwani – B. M. i A. M. (1) w ciągu dwóch tygodni od doręczenia niniejszego nakazu zapłaty powinni solidarnie zapłacić powodowi – (...) Bank (...) Spółce Akcyjnej w W. kwotę 22688,64 zł z odsetkami umownymi

od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty, liczonymi według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w (...) Spółce Akcyjnej, która na dzień wystawienia wyciągu z ksiąg banku nr (...) wynosi 24% w stosunku rocznym, kwotę 9027,18 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 20 lutego 2012 roku do dnia zapłaty oraz kwotę 2821 zł tytułem kosztów postępowania albo wnieść w tym terminie zarzuty do tutejszego Sądu

Sąd ustalił, że postanowieniem z dnia 5 kwietnia 2012 roku, wydanym w sprawie II Nc 179/12, Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie nadał z urzędu klauzulę wykonalności nakazowi zapłaty z dnia 22 lutego 2012 roku w całości, jako prawomocnemu

Sąd wskazał, że w piśmie z dnia 3 czerwca 2013 roku B. i A. małżonkowie M. skierowali do J. M. wezwanie do zapłaty kwot objętych nakazem zapłaty wydanym w sprawie II Nc 179/12. W odpowiedzi na wezwanie notariusz nie uznał swojej odpowiedzialności. (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W., z którym notariusz J. M. ma zawartą umowę w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkody związane z wykonywaniem zawodu notariusza, odmówił przyjęcia odpowiedzialności, stwierdzając brak podstaw do wypłaty odszkodowania.

Sąd ustalił, że na podstawie wymienionego wyżej tytułu wykonawczego (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wszczęła przeciwko A. i B. małżonkom M. postępowanie egzekucyjne, w toku którego lokal mieszkalny nr (...) położony w L. przy ul. (...) został zbyty w wyniku licytacji w dniu 29 maja 2014 roku. Postępowanie to nie jest obecnie zakończone i znajduje się na etapie przysądzenia własności nieruchomości.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisu art. 49 ustawy z dnia z dnia 14 lutego 1991 roku – Prawo o notariacie i wyjaśnił, że chociaż regulacja ta nie rozstrzyga w sposób jednoznaczny o charakterze odpowiedzialności notariusza, a mianowicie czy jest to odpowiedzialność oparta na delikcie (415 k.c.), czy też jest to odpowiedzialność kontraktowa (art. 471 k.c.), niemniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego przeważa pogląd o deliktowym charakterze odpowiedzialności notariusza zarówno wobec jego klientów, jak i wobec osób trzecich.

Sąd Rejonowy omówił przesłanki odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym wynikające z przepisu art. 415 k.c. i wskazał, że wierzyciela obciąża ciężar udowodnienia tych przesłanek.

Sąd uznał, że w rozpoznawanej sprawie zachodzą przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej deliktowej po stronie pozwanej, pozwalające stwierdzić, iż roszczenie powodów jest usprawiedliwione co do zasady.

Sąd Rejonowy wskazał, że notariusz J. M. przy sporządzeniu aktu notarialnego z dnia 31 stycznia 2008 roku, Repertorium A Nr (...), dopuściła się rażącego niedbalstwa, w związku z czym niewątpliwie naraziła A. i B. małżonków M. na powstanie szkody majątkowej. Jednym z głównych obowiązków notariusza jest czuwanie nad należyтым zabezpieczeniem praw i słusnych interesów stron oraz innych osób, dla których czynność ta może powodować skutki prawne. J. M. sporządziła przedmiotowy akt notarialny, nie wymagając od A. M. (2) przedłożenia aktualnego odpisu z księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), a tym samym nie zbadła z należytą starannością stanu prawnego tej nieruchomości na datę dokonania czynności i w żaden sposób nie zweryfikowała złożonego przez niego oświadczenia, przez co nie zadbała należyście o interesy powodów. Pozwana uznała bowiem za wystarczające przedłożenie przez A. M. (2) zawiadomienia o dokonaniu wpisu w księdze wieczystej Kw Nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lublinie, X Wydział Ksiąg Wieczystych, wydanego w dniu 6 maja 2002 roku, celem potwierdzenia tego, że jest on właścicielem przedmiotowego lokalu oraz tego, iż lokal ten nie jest obciążony żadnymi ograniczonymi prawami rzeczowymi ani roszczeniami osób trzecich. Przedłożony przez A. M. (2) dokument pochodził z dnia 6 maja 2002 roku, a zatem niemal sprzed 6 lat przed sporządzeniem umowy sprzedaży, i nie stanowił nawet odpisu z księgi wieczystej prowadzonej dla przedmiotowej nieruchomości, gdyż było to jedynie zawiadomienie o założeniu księgi wieczystej Kw Nr (...) dla nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...), i wpisaniu w niej jako właściciela A. M. (2). Pozwana, sporządzając umowę sprzedaży lokalu mieszkalnego, nie tylko nie zweryfikowała w żaden sposób oświadczenia A. M. (2) odnośnie istnienia obciążeń zbywanej przez niego nieruchomości, lecz również nie zweryfikowała należyście tego, czy w dacie sporządzenia tej umowy nadal pozostawał on jego właścicielem. Pozwana oparła się bowiem w tym względzie jedynie na oświadczeniu A. M. (2) i zawiadomieniu o dokonaniu wpisu w księdze wieczystej Kw nr (...) wydanym w dniu 6

maja 2002 roku, chociaż w okresie między dokonaniem zawiadomienia o wpisie a datą dokonania czynności prawnej (zbycia nieruchomości lokalowej) mogły nastąpić zmiany w stanie prawnym nieruchomości. Gdyby pozwana przy sporządzeniu przedmiotowej umowy dochowała należytej staranności, to niewątpliwie z łatwością mogłaby ustalić, że oświadczenie A. M. (2) odnośnie istnienia obciążeń zbywanej przez niego nieruchomości było niezgodne z prawdą i poinformowałaby o tym A. i B. małżonków M.. W dniu 31 stycznia 2008 roku w dziale IV księgi wieczystej Kw Nr (...), prowadzonej dla przedmiotowej nieruchomości, na rzecz (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej (...) Oddział w L. wpisane były bowiem:

- 1) hipoteka umowna zwykła w wysokości 50000 zł celem zabezpieczenia spłaty należności głównej oraz
- 2) hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 13000 zł celem zabezpieczenia spłaty odsetek i innych należności ubocznych wynikających z umowy pożyczki zawartej z A. M. (2) w dniu 30 marca 2004 roku.

Hipoteki te zostały wpisane w dniu 22 kwietnia 2004 roku wskutek wniosku złożonego przez A. M. (2) w dniu 31 marca 2004 roku o godz. 9.26.

Sąd uznał, że powodowie w dniu 31 stycznia 2008 roku nie mieli żadnych podstaw, aby przypuszczać, iż złożone przez A. M. (2) oświadczenie odnośnie tego, iż przedmiotowy lokal nie jest obciążony żadnymi ograniczonymi prawami rzeczowymi było niezgodne z prawdą, tym bardziej, iż działali również oni w zaufaniu do pozwanej wykonującej zawód zaufania publicznego.

Sąd Rejonowy uznał, że na skutek bezprawnego zachowania pozwanej polegającego na sporządzeniu umowy sprzedaży nieruchomości lokalowej jedynie w oparciu o oświadczenie A. M. (2) i zawiadomienie o dokonaniu wpisu w księdze wieczystej Kw Nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Lublinie, wydane w dniu 6 maja 2002 roku, po stronie powodów powstała szkoda majątkowa, a między tym bezprawnym zachowaniem a szkodą istnieje adekwatny związek przyczynowo-skutkowy.

W ocenie Sądu pierwszej instancji wystąpienie po stronie powodów szkody majątkowej wynika z uzyskania przez nich statusu dłużników rzeczowych, to zaś powodowane jest nabyciem przez nich obciążonej hipotekami nieruchomości lokalowej. Natomiast rozmiar tak powstałej szkody majątkowej okazał się szerszy, aniżeli ten wynikający z wydanego przeciwko powodom jako dłużnikom rzeczowym nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym w sprawie II Nc 719/12.

Sąd uznał, że w stanie faktycznym ustalonym w przedmiotowej sprawie zaistniał adekwatny związek przyczynowy. Gdyby bowiem pozwana sporządziła akt notarialny z dnia 31 stycznia 2008 roku z należytą starannością i zażądała od A. M. (2) przedłożenia aktualnego odpisu z księgi wieczystej prowadzonej dla lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w L. przy ul. (...), wówczas z całą pewnością, bez najmniejszego trudu byłaby w stanie stwierdzić, że złożone przez A. M. (2) oświadczenie odnośnie tego, iż lokal ten nie jest obciążony ograniczonymi prawami rzeczowymi jest niezgodne z prawdą i zdołałaby poinformować o tym powodów przy sporządzeniu aktu notarialnego. Gdyby zaś powodowie posiadali wiedzę, że lokal obciążony jest na rzecz (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej (...) Oddział w L. hipoteką umowną zwykłą w wysokości 50000 zł celem zabezpieczenia spłaty należności głównej oraz hipoteką umowną kaucyjną do kwoty 13000 zł celem zabezpieczenia spłaty odsetek i innych należności ubocznych wynikających z umowy pożyczki zawartej z A. M. (2) w dniu 30 marca 2004 roku, wówczas nie zdecydowałiby się na nabycie nieruchomości lokalowej, a tym samym nie byłiby zobowiązani – wyłącznie jako dłużnicy rzeczowi – do znoszenia zaspokojenia się z niej przez wierzyciela hipotecznego.

Skutki powyższych zaniedbań notariusza w zakresie ustalenia aktualnego na datę dokonania czynności notarialnej stanu prawnego zbywanej nieruchomości, w tym również jej stanu prawnego w zakresie obciążeń, okazały się o wiele bardziej szersze niż wynikające z zabezpieczenia hipotecznego na rzecz (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej (...) Oddział w L.. Jak wynika bowiem z poczynionych w toku postępowania sądowego ustaleń faktycznych, w dniu 29 maja 2014 roku doszło do zlicytowania w trybie egzekucji komorniczej przedmiotowej nieruchomości lokalowej, której wartość w dniu dokonania czynności z 31 stycznia 2008 roku, jej strony ustaliły na kwotę 180000 zł.

W następstwie egzekucji komorniczej skierowanej przeciwko powodom, jako dłużnikom rzeczowym, nastąpiło zbycie należącego do nich prawa własności za kwotę 108200 zł, a tym samym powodowie utracili powyższy składnik majątkowy. Istotne jest również to, że Spółdzielnica (...) w L., która na zakup nieruchomości lokalowej udzieliła powodom kredytu, zabezpieczeniem którego była hipoteka kaucyjna do kwoty 449538 zł z pierwszeństwem zaspokojenia, postawiła swój kredyt w stan natychmiastowej wymagalności i przyłączyła się do egzekucji wierzyciela bankowego.

W ocenie Sądu Rejonowego doznana przez powodów szkoda majątkowa będąca następstwem nabycia obciążonej hipotekami nieruchomości lokalowej, wykracza poza zabezpieczenie hipoteczne obciążające nieruchomość w dniu 31 stycznia 2008 roku i objęte nakazem zapłaty w sprawie II Nc 719/12. Rozmiar doznanej przez powodów szkody majątkowej – jako następstwo nabycia obciążonej hipotekami nieruchomości lokalowej – odpowiada co najmniej wartości rynkowej nieruchomości lokalowej, który to składnik wyszedł z majątku powodów na skutek licytacji komorniczej. Powodowie zaś w przedmiotowej sprawie dochodzą od pozwanej naprawienia szkody w takim rozmiarze, jaki wynika z wydanego przeciwko nim w sprawie II Nc 719/12 nakazu zapłaty, a więc w rozmiarze mniejszym, aniżeli faktycznie doznana przez nich szkoda majątkowa.

Sąd wskazał, że żądanie powodów podlegało oddaleniu jedynie w takim zakresie, w jakim dochodzili oni spełnienia świadczenia na swoją rzecz solidarnie. Przyjęcie konstrukcji solidarności (zarówno biernej, jak i czynnej) uwarunkowane jest bowiem istnieniem podstawy prawnej w tym względzie, zaś ta w niniejszej sprawie nie występuje i nie została wykazana przez powodów.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu za pierwszą instancją Sąd Rejonowy wskazał przepisy art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c.

*

Od wyroku z dnia 6 listopada 2014 roku apelację wniosła J. M., zaskarżając wyrok w części obejmującej rozstrzygnięcia zawarte w punktach I, III i IV.

Pozwana podniosła zarzut przedawnienia roszczenia powodów i wskazała, że przedawnienie nastąpiło z dniem 14 sierpnia 2012 roku.

Pozwana wniosła o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci informacji udzielonej przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie X Wydział Ksiąg Wieczystych (pisma z dnia 16 grudnia 2014 roku) na okoliczność daty dowiedzenia się przez powodów o powstałej po ich stronie szkodzie polegającej na uzyskaniu przez B. M. i A. M. (1) z dniem 31 stycznia 2008 roku statusu dłużników rzeczowych w związku z nabyciem od A. M. (2) nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...), położony w L. przy ul. (...) (księga wieczysta numer (...)), obciążonej hipotekami: zwykłą umowną w wysokości 50 000 zł oraz kaucyjną do kwoty 13 000 zł, ustanowionych na rzecz (...) Bank (...) Spółki Akcyjnej (...) Oddział w L..

Pozwana wniosła o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów procesu przed Sądem pierwszej instancji;
2. zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów procesu przed Sądem drugiej instancji (k. 197-200v).

*

W odpowiedzi na apelację powodowie, reprezentowani przez pełnomocnika, wniesli o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów kosztów postępowania przed Sądem drugiej instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych (k. 209-212).

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik pozwanej popierał apelację. Pełnomocnik powodów wniósł o oddalenie apelacji i oddalenie wniosków dowodowych pozwanej (k. 222v).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja pozwanej jest zasadna częściowo, przy czym nie z przyczyn podniesionych w jej treści jako zarzuty apelacyjne.

Na wstępie należy wskazać, że z twierdzeń powodów zawartych w pozwie i podnoszonych w toku dalszego postępowania, a dotyczących okoliczności faktycznych, wynika, że podstawą faktyczną żądania w rozpoznawanej sprawie jest fakt wyrządzenia powodom przez pozwaną szkody majątkowej i konieczność jej naprawienia przez pozwaną przez zapłatę kwoty pieniężnej.

Z twierdzeń powodów wynika, że zdarzeniem wyrządzającym szkodę miało być zachowanie notariusza, który sporządzając akt notarialny stanowiący formę umowy sprzedaży zaniechał sprawdzenia w księdze wieczystej aktualnego stanu prawnego nieruchomości będącej przedmiotem sprzedaży, przez co doszło do nabycia przez powodów nieruchomości lokalowej obciążonej ograniczonym prawem rzeczowym ustanowionym na rzecz osoby trzeciej, to jest hipoteką ustanowioną na rzecz banku, co w konsekwencji doprowadziło do odpowiedzialności rzeczowej nabywców względem banku.

Określając zakres odszkodowania dochodzonego w rozpoznawanej sprawie powodowie odwołali się do treści prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 22 lutego 2012 roku, wydanego przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie w sprawie II Nc 179/12. Określając treść i zakres swojego żądania powodowie przytoczyli niemal dosłownie treść nakazu zapłaty z dnia 22 lutego 2012 roku. Różnica sprowadza się jedynie do tego, że powodowie zażądali zasądzenia solidarnie na ich rzecz kwot wskazanych w nakazie zapłaty, które w tym nakazie były zasądzone solidarnie od nich, jako dłużników rzeczowych (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W..

Nakazem tym Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie orzekł, że B. M. i A. M. (1) w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu powinni solidarnie zapłacić (...) Bankowi (...) Spółce Akcyjnej w W. kwoty:

- a) 22688,64 zł z odsetkami umownymi od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty liczonymi według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w tym Banku, która na dzień wystawienia wyciągu z ksiąg banku nr (...) wynosi 24% w stosunku rocznym,
- b) 9027,18 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 20 lutego 2012 roku do dnia zapłaty,
- c) 2821 zł tytułem kosztów postępowania (k. 93 akt sprawy II Nc 179/12).

Rodzaj i zakres żądania powodów w sprawie I C 1/14 jest niemal identyczny z treścią nakazu zapłaty wydanego w sprawie II Nc 179/12.

Tak określone żądanie zostało prawie w całości uwzględnione przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie wyrokiem z dnia 6 listopada 2014 roku. Sąd Rejonowy zasądził jedynie dochodzoną kwotę w sposób niepodzielny na rzecz powodów, nie zaś w sposób solidarny.

W sprawach II Nc 179/12 i I C 1/14 nie tylko nie zachodzi tożsamość stron, ale również podstawy faktyczne powództw w obu sprawach są całkowicie odmienne:

I.W sprawie II Nc 179/12 powód dochodził w istocie czterech roszczeń, których podstawami faktycznymi były odpowiednio:

1) odpowiedzialność rzeczowa dłużników (małżonków M.) względem wierzyciela ((...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W.), jako nabywców nieruchomości obciążonej hipoteką zabezpieczającą wierzytelności wierzyciela w stosunku do kredytobiorcy wynikające z umowy, za zapłatę kredytu w kwocie 22688,64 zł,

2) odpowiedzialność rzeczowa dłużników (małżonków M.) względem wierzyciela ((...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W.), jako nabywców nieruchomości obciążonej hipoteką zabezpieczającą wierzytelności wierzyciela w stosunku do kredytobiorcy wynikające z umowy, za zapłatę odsetek za opóźnienie w kwocie 9027,18 zł wyliczonych w pozwie,

3) odpowiedzialność rzeczowa dłużników (małżonków M.) względem wierzyciela ((...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W.), jako nabywców nieruchomości obciążonej hipoteką zabezpieczającą wierzytelności wierzyciela w stosunku do kredytobiorcy wynikające z umowy, za zapłatę odsetek za opóźnienie od kwoty 22688,64 zł za okres od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty, liczonych według zmiennej stopy procentowej obowiązującej u wierzyciela (w Banku będącym wierzycielem),

4) odpowiedzialność rzeczowa dłużników (małżonków M.) względem wierzyciela ((...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W.), jako nabywców nieruchomości obciążonej hipoteką zabezpieczającą wierzytelności wierzyciela w stosunku do kredytobiorcy wynikające z umowy, za zapłatę odsetek za opóźnienie od kwoty 9027,18 zł za okres od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, liczonych według stopy procentowej odsetek ustawowych.

Podstawą faktyczną dodatkowego roszczenia zasądzonego w nakazie zapłaty z dnia 22 lutego 2012 roku są koszty postępowania poniesione przez powoda w tej sprawie (2821 zł).

II. W sprawie I C 1/14 podstawą faktyczną powództwa tą jest wyłącznie odpowiedzialność osobista dłużnika (notariusza J. M.) za szkodę wyrządzoną wierzycielom (małżonkom M.) przez niezbadanie stanu prawnego przedmiotu sprzedaży przy sporządzaniu aktu notarialnego obejmującego umowę sprzedaży tego przedmiotu.

Należy w tym miejscu jednoznacznie podkreślić, że w uzasadnieniu pozwu w sprawie I C 1/14, jak również w toku dalszego postępowania powodowie nie przytoczyli żadnych twierdzeń, które miałyby wskazywać, że domagają się od pozwanej odsetek za opóźnienie w zapłacie odszkodowania.

Tymczasem dochodząc od pozwanej odszkodowania za naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym powodowie określili część tego żądania w sposób właściwy dla oznaczenia żądania przy dochodzeniu przyszłych powtarzających się świadczeń. Dotyczy to dwóch (z pięciu) części tego samego pod względem istoty i podstawy faktycznej żądania:

a) odszkodowania stanowiącego szkodę polegającą na zasądzeniu od B. M. i A. M. (1) odsetek umownych od kwoty 22688,64 zł za okres od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty,

b) odszkodowania stanowiącego szkodę polegającą na zasądzeniu od B. M. i A. M. (1) odsetek ustawowych od kwoty 9027,18 zł za okres od dnia 20 lutego 2012 roku do dnia zapłaty.

÷

Przepis art. 190 k.p.c. stanowi, że można dochodzić przyszłych powtarzających się świadczeń, jeżeli nie sprzeciwia się temu treść łączącego strony stosunku prawnego.

Pomimo zamieszczenia powołanego przepisu w Kodeksie postępowania cywilnego ma on niewątpliwie charakter materialnoprawny pozwalający na dochodzenie przed sądem przyszłych świadczeń, chociażby obowiązek zapłaty konkretnych świadczeń za czas po wniesieniu pozwu jeszcze nie powstał lub nie był jeszcze wymagalny. Możliwość taka odnosi się jedynie do świadczeń powtarzających się. Świadczeniem takim mogą być na przykład należne w przyszłości odsetki za opóźnienie, oczywiście od wymagalnego już świadczenia pieniężnego.

Wydaje się również, że przepis art. 190 k.p.c. ma także charakter proceduralny, w takim znaczeniu, iż pozwala na formułowanie żądania pozwu w taki sposób, że obejmuje ono przyszłe świadczenia. Dotyczy to jednak świadczeń powtarzających się na przyszłość.

Odszkodowanie za szkodę majątkową wyrządzoną czynem niedozwolonym ma co do zasady charakter jednorazowy. Wyjątek dotyczy świadczeń rentowych (art. 444 § 2 i 3 k.c., art. 446 § 2 k.c.).

Jednorazowy charakter ma również odszkodowanie (zadośćuczynienie) za szkodę niemajątkową wyrządzoną czynem niedozwolonym (art. 445 k.c.), jak również odszkodowanie za szkodę wynikłą z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania istniejącego wcześniej niż powstała szkoda (art. 471 k.c.).

Na tle rozpoznawanej sprawy pojawia się zagadnienie, czy określenie żądania pozwu w sposób odpowiadający żądaniu zasądzenia przyszłych powtarzających się świadczeń, w sytuacji, w której dochodzone świadczenie nie ma charakteru świadczenia powtarzającego się, stanowi brak formalny pozwu uniemożliwiający nadanie mu dalszego biegu, gdyż żądanie pozwu nie jest określone dokładnie (nie spełnia wymagania określonego w art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.), czy też determinuje jedynie potrzebę rozpoznania takiego żądania na płaszczyźnie materialnoprawnej i wydanie rozstrzygnięcia merytorycznego według stanu (faktycznego i prawnego) z chwili zamknięcia rozprawy (w istocie z chwili wyrokowania – art. 316 § 2 k.p.c. w zw. z art. 224 § 2 k.p.c.), poprzez ocenę jaka część dochodzonego świadczenia istnieje i jest na tę chwilę wymagalna.

Za przyjęciem pierwszego stanowiska przemawiają przede wszystkim względy proceduralne:

a) niemożność właściwego oznaczenia wartości przedmiotu sporu, a tym samym określenia właściwości rzeczowej sądu, wysokości opłat sądowych i rozstrzygnięcia innych kwestii proceduralnych zależnych od prawidłowego oznaczenia wartości przedmiotu sporu,

b) niemożność właściwego oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, a tym samym określenia wysokości opłat sądowych, dopuszczalności skargi kasacyjnej i rozstrzygnięcia innych kwestii proceduralnych zależnych od prawidłowego oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia.

W takim wypadku art. 22 k.p.c. nie mógłby mieć zastosowania, gdyż dotyczy on jedynie świadczeń rzeczywiście (obiektywnie) powtarzających się, nie zaś także takich, która strona w taki sposób oznaczyła w pozwie (na przykład domagając się zadośćuczynienia za krzywdę w wysokości „x miesięcznie na przyszłość”.

Za zasadnością pierwszego stanowiska przemawiają nie tylko przytoczone wyżej względy, ale także argument, że unika się w omawianym wypadku niejako automatycznej zmiany stanu faktycznego sprawy (wraz z upływem czasu). Wraz z czasem trwania postępowania sądowego mogłyby stawać się bowiem wymagalne poszczególne części świadczenia jednorazowego, które strona oznaczyła w swoim żądaniu jako świadczenia powtarzające się mające należeć się w przyszłości.

W uzasadnieniu postanowienia z dnia 3 grudnia 2015 roku, wydanego w sprawie III CZP 93/15 w związku z przedstawieniem przez Sąd Okręgowy w Lublinie zagadnienia prawnego, Sąd Najwyższy zajął kategoryczne stanowisko, że w sprawie o odszkodowanie w pieniądzu (art. 363 § 1 zd. 1 in fine k.c.) żądanie powoda musi określać wysokość dochodzonego odszkodowania przez podanie oznaczonej sumy pieniężnej. Niedopuszczalne jest żądanie w pozwie zasądzenia odszkodowania w wysokości sumy pieniężnej odpowiadającej wynikowi przeprowadzonego rozliczenia lub pozostawienie przez powoda w pozwie określenia wysokości sumy pieniężnej odszkodowania sądowi lub biegłemu.

Sąd Najwyższy uznał również za nieuzasadnioną możliwość określenia żądania pozwu w sprawie o odszkodowanie pieniężne przez sformułowanie tego żądania jako żądania przyszłych powtarzających się świadczeń.

W rozpoznawanej sprawie zaskarżony wyrok podlega uchyleniu w całości, gdyż Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednoznacznie podkreślono, że nierozpoznanie istoty sprawy – w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. – oznacza zaniechanie przez sąd pierwszej instancji zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego¹.

Przyczyną nierozpoznania istoty sprawy w odniesieniu do części żądań pozwu było niedokładne określenie tych żądań.

Stosownie do treści art. 187 § 1 k.p.c.², pozew powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a nadto zawierać:

- 1) dokładnie określone żądanie, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczenie wartości przedmiotu sporu, chyba że przedmiotem sprawy jest oznaczona kwota pieniężna,
- 2) przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu.

Jeżeli powód dochodzi w pozwie kilku roszczeń, to żądanie powinno być dokładnie określone w zakresie każdego z tych roszczeń. Dokładnie powinna być również określona podstawa faktyczna każdego z roszczeń.

Wymagania określone w art. 187 § 1 k.p.c. są typowymi wymaganiami formalnymi pozwu, jako pisma procesowego. Niedokładnie określone żądanie, jak również brak (w zasadzie całkowity) przytoczenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, są zatem brakami formalnymi pozwu.

W spełnieniu wymagań formalnych pozwu sąd nie może wyręczyć powoda, ponieważ nie może żadnej ze stron pomagać, lecz musi w sposób całkowicie bezstronny rozpoznawać żądanie stron. Nie może więc sąd uzupełnić luk w zredagowaniu żądania pozwu i następnie to żądanie rozpatrywać³.

W rozpoznawanej sprawie powodowi dochodzili naprawienia szkody majątkowej poprzez zasądzenie świadczenia w pieniądzu. Jak już wyżej wyjaśniono, żądanie odszkodowania powinno zostać wyrażone konkretną kwotą pieniężną, co jednak w rozpoznawanej sprawie nie miało miejsca w odniesieniu do dwóch żądań, a mianowicie żądania obejmującego:

a) „odsetki” od kwoty 22688,64 zł, liczone według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w (...) Banku (...) Spółce Akcyjnej, a która to stopa procentowa wynosiła w lutym 2012 roku 24% w stosunku rocznym, od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty,

b) „odsetki” ustawowe od kwoty 9027,18 zł od dnia 20 lutego 2012 roku do dnia zapłaty.

÷

W związku z powyższym, na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. Sąd Okręgowy uchylił zaskarżony wyrok:

1) w punkcie I w części zasądzającej:

a) odsetki od kwoty 22688,64 zł, liczone według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w (...) Banku (...) Spółce Akcyjnej, a która to stopa procentowa wynosiła w lutym 2012 roku 24% w stosunku rocznym, od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty,

b) odsetki ustawowe od kwoty 9027,18 zł od dnia 20 lutego 2012 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie III i IV

i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy należy w pierwszej kolejności wezwać pełnomocnika powodów do usunięcia opisanego wyżej braku formalnego pozwu, to jest przez wyrażenie żądania odszkodowania ze wskazanych tytułów w oznaczonych kwotach, w wyznaczonym terminie pod rygorem zawieszenia postępowania.

Po usunięciu braków formalnych pozwu w omawianym zakresie Sąd pierwszej instancji oceni zasadność dochodzonych żądań.

Uchylenie zaskarżonego wyroku w punktach III i IV było konsekwencją częściowego uchylenia zaskarżonego wyroku w punkcie I i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. W związku z tym, że sprawa nie zakończyła się wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie jako całość, rozstrzygnięcie o kosztach procesu i o nieuiszczonych kosztach sądowych będzie możliwe dopiero z chwilą wydania przez Sąd pierwszej instancji orzeczenia w przedmiocie żądania pozwu kończącego postępowanie w sprawie jako całość.

*

Apelacja pozwanej jest również częściowo uzasadniona, gdy chodzi o żądanie zasądzenia odszkodowania w kwocie 2821 zł za szkodę polegającą na zasądzeniu od B. M. i A. M. (1) kosztów procesu w sprawie I Nc 179/12 Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie w tej właśnie kwocie.

W odniesieniu do rozstrzygnięcia zasądającego kwotę 2821 zł tytułem odszkodowania nastąpiło naruszenie przepisu art. 361 § 1 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie. Pomimo braku takiego zarzutu w apelacji Sąd Okręgowy, jako sąd odwoławczy, w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod uwagę naruszenie prawa materialnego przez Sąd pierwszej instancji, nawet bez powołania się na nie stroną.

Przepis art. 361 § 1 k.c. stanowi, że zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła.

Powołany przepis dotyczy zarówno odpowiedzialności za szkodę wynikłą z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, jak również odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym.

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy nie można uznać, że zasądzenie od powodów kosztów postępowania nakazowego w sprawie II Nc 179/12 na rzecz (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. pozostawało w normalnym związku przyczynowym z zachowaniem J. M.. Oczywiście między tymi faktami istnieje pewien rodzaj przyczynowości, jednak nie można uznać, że zasądzenie od B. M. i A. M. (1), jako dłużników rzeczowych, kosztów postępowania nakazowego na rzecz wierzyciela dochodzącego roszczeń zabezpieczonych hipotekami stanowi normalne następstwo zaniechania notariusza – J. M., która nie sprawdziła stanu prawnego nieruchomości lokalowej ujawnionego w księdze wieczystej.

Wniesienie przez (...) Bank (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w W. pozwu o zapłatę należności wynikających z umowy kredytu zawartej z A. M. (2) nie stanowiło żadnego zaskoczenia dla dłużników rzeczowych.

Z wyjaśnień A. M. (1) wynika, że w lipcu 2011 roku B. M. i A. M. (1) otrzymali pierwszą korespondencję z Banku (...) Spółki Akcyjnej, z której wynikało, że istnieje względem tego Banku zadłużenie w związku z kredytem zaciągniętym przez A. M. (2) (k. 58).

Z dokumentów zawartych w aktach sprawy II Nc 179/12 Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie wynika, że w dniu 1 września 2011 roku B. M. i A. M. (1) otrzymali pisma (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W. (Oddział Centrum (...) w L.), w których Bank szczegółowo poinformował adresatów o tym, że Bankowi przysługuje prawo zaspokojenia się z nieruchomości położonej w L. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Lublinie prowadzi księgę wieczystą numer (...).

Pismo Banku zawierało informację, że wierzytelność jest zabezpieczona hipoteką zwykłą w kwocie 50000 zł oraz hipoteką kaucyjną do kwoty 13000 zł z tytułu umowy pożyczki hipotecznej numer (...) z dnia 30 marca 2004 roku, udzielonej A. M. (2), a także, że wierzytelność jest wymagalna i na dzień 26 sierpnia 2011 roku wierzytelność ta obejmuje:

- a) niespłacony kapitał w kwocie 22688,64 zł,
- b) zaległe odsetki w kwocie 6983,30 zł,
- c) dalsze odsetki naliczane na bieżąco według zmiennej stopy procentowej wynoszącej na dzień 26 sierpnia 2011 roku 24 % w stosunku rocznym,
- d) koszty w kwocie 255,41 zł.

Pismo zawierało oświadczenie, że stosownie do przepisu art. 78 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece Bank wypowiada adresatowi, jako dłużnikowi rzeczowemu, wymienioną wyżej wierzytelność hipoteczną ze skutkiem na czternasty dzień, licząc od daty doręczenia tego wypowiedzenia.

Pismo zawierało również wezwanie do zapłaty wierzytelności hipotecznej w kwocie wskazanej w piśmie w terminie czternastu dni od daty doręczenia wypowiedzenia pod rygorem wszczęcia postępowania sądowego celem uzyskania tytułu wykonawczego uprawniającego do egzekucji z nieruchomości (k. 38-39 akt sprawy II Nc 179/12 – odpisy pism z potwierdzeniami odbioru).

W dniu 19 stycznia 2012 roku B. M. i A. M. (1) otrzymali pisma (...) Banku (...) Spółki Akcyjnej w W. (Oddział Centrum (...) w L.), w których Bank ponownie poinformował adresatów o podstawie faktycznej i wysokości wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki hipotecznej zawartej z A. M. (2).

Pismo zawierało również wezwanie do zapłaty wierzytelności hipotecznej w kwocie wskazanej w piśmie w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia pisma (wezwania do zapłaty). Pismo zawierało informację, że niezapłacenie należności w podanym terminie spowoduje skierowanie sprawy na drogę sądową, a następnie wszczęcie postępowania egzekucyjnego, oraz informację, że uniknięcie powyższych skutków jest możliwe poprzez spłatę należności w podanym terminie, ewentualnie poprzez uzgodnienie innych warunków dokonania płatności (k. 41-42 akt sprawy II Nc 179/12 – odpisy pism z potwierdzeniami odbioru).

W związku z powyższym nie jest prawidłowe ustalenie Sądu pierwszej instancji, że o tym, iż nieruchomość stanowiąca lokal mieszkalny numer (...), położony w L. przy ul. (...), obciążona jest hipoteką umowną w kwocie 50000 zł oraz hipoteką kaucyjną do kwoty 13000 zł, A. M. (1) i B. M. dowiedzieli się dopiero w listopadzie 2011 roku.

Z pism doręczonych powodom w dniu 1 września 2011 roku wynikał szczegółowy rodzaj i zakres obciążenia hipotecznego nieruchomości lokalowej, wysokość zadłużenia i informacje o dłużniku osobistym. Co więcej, z wypowiedzi A. M. (1) wynika, że informacje wskazujące na to, że Bank uważa ich za dłużników uzyskali już w lipcu 2011 roku.

B. M. i A. M. (1) nie twierdzili, że w jakikolwiek sposób odpowiedzieli na doręczone im pisma Banku.

W związku z powyższym nie można przyjąć, że zasądzenie od B. M. i A. M. (1) kosztów postępowania w sprawie II Nc 179/12 stanowi normalne następstwo zaniechania przez notariusza sprawdzenia stanu prawnego nieruchomości. Gdyby pozwani w sprawie II Nc 179/12 zareagowali w jakikolwiek sposób na wezwania Banku, w szczególności w zakresie potwierdzenia zadłużenia z tytułu odpowiedzialności rzeczowej, koszty postępowania związane z dochodzeniem roszczeń mogłyby w ogóle nie powstać.

Roszczenie odszkodowawcze powodów o zapłatę kwoty 2821 zł jest zatem bezzasadne.

W związku z powyższym, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił częściowo zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że zasądzoną od J. M. na rzecz B. M. i A. M. (1) kwotę 34536,82 zł obniżył do kwoty 31715,82 zł i oddalił powództwo w części obejmującej żądanie zasądzenia kwoty 2821 zł.

*

W pozostałej części apelacja pozwanej jest bezzasadna i w związku z tym podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Apelacja pozwanej opierała się jedynie na zarzucie przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody, z jakim wystąpili powodowie.

Przepis art. 442¹ § 1 k.c. stanowi, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych co do tego w jakich okolicznościach i w jaki sposób doszło do zawarcia umowy sprzedaży nieruchomości lokalowej pomiędzy B. M. i A. M. (1), jako kupującymi, a A. M. (2), jako sprzedającym, a także co do tego, jaka była treść tej umowy, jaka była rola stron w przygotowaniach do zawarcia umowy oraz na czym polegało zaniechanie notariusza poprzedzające zawarcie umowy. Prawidłowe są również ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, że zaniechanie notariusza było wynikiem braku należytej staranności zawodowej.

Ustaleń tych pozwana nie kwestionuje w apelacji.

Nie kwestionując samej możliwości podniesienia zarzutu przedawnienia roszczenia dopiero w apelacji, należy w pierwszej kolejności wyjaśnić jakiego rodzaju szkodę wyrządziło powodom zachowanie notariusza i kiedy powodowie dowiedzieli się o tej szkodzie.

Na wstępie należy wskazać, że nie jest uprawnione odwoływanie się przez pozwaną na rozprawie apelacyjnej do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2015 roku, IV CSK 235/145.

Nie kwestionując zasadności tego stanowiska, należy wskazać, że nie odnosi się ono do stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy. Zgodzić się należy z tezą, że samo obciążenie nieruchomości hipoteką może być źródłem uszczerbku w majątku podmiotu uprawnionego. Obciążenie nieruchomości hipoteką może mieć wpływ na wartość nieruchomości. Innymi słowy, nabyta nieruchomość obciążona hipoteką może mieć mniejszą wartość rynkową niż gdyby została nabyta bez obciążenia hipotecznego, chociaż nie musi to nastąpić w każdym wypadku takiego nabycia.

W rozpoznawanej sprawie powodowie nie dochodzą jednak odszkodowania z tytułu uszczerbku polegającego na tym, że nabyta przez nich nieruchomość lokalowa obciążona hipoteką zwykłą i kaucyjną miała mniejszą wartość rynkową niż gdyby została nabyta bez obciążenia hipotecznego, ale odszkodowania za szkodę polegającą na tym, że (...) Bank (...) Spółka Akcyjna skierował do nich roszczenia, jako do dłużników rzeczowych z tytułu hipotek, o zwrot pożyczki zaciągniętej przez A. M. (2) i z tego tytułu zostali zobowiązani do zapłaty kwot wskazanych w żądaniu.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że szkoda majątkowa mająca postać rzeczywistej straty może polegać również na powstaniu zobowiązań w majątku poszkodowanego.

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy sam fakt nabycia przez powodów własności nieruchomości obciążonej hipotekami, o czym nie wiedzieli w chwili nabycia, nie był jeszcze równoznaczny z powstaniem w ich majątku szkody, której naprawienia dochodzą w rozpoznawanej sprawie. Sam fakt powstania odpowiedzialności rzeczowej z tytułu nabycia nieruchomości obciążonej hipoteką nie jest jeszcze równoznaczny z powstaniem po stronie nabywcy obowiązku spełnienia konkretnego świadczenia stanowiącego przedmiot zobowiązania zabezpieczonego hipoteką.

Obowiązek taki może w ogóle nie powstać, jeżeli wierzyciel nie zażąda od dłużnika rzeczowego (nie będącego jednocześnie dłużnikiem osobistym) spełnienia świadczenia.

Szkoda w majątku B. M. i A. M. (1) powstała z chwilą, w której Bank zażądał od nich, jako od dłużników rzeczowych, spełnienia konkretnego, wymagalnego świadczenia, którego nie spełnił A. M. (2), jako dłużnik osobisty. Nastąpiło to we wrześniu 2011 roku po wezwaniu przez Bank do zapłaty świadczenia z tytułu odpowiedzialności rzeczowej i wskazaniu terminu do spełnienia świadczenia.

Z chwilą wezwania dłużników rzeczowych do spełnienia świadczenia dowiedzieli się tym samym o szkodzie. Prawdopodobnie wiedzieli także już wówczas o tym, że ich odpowiedzialność rzeczowa była konsekwencją zaniechania notariusza, gdyż znana im była przecież treść umowy sprzedaży zawartej w formie aktu notarialnego, a z otrzymanych pism dowiedzieli się o treści księgi wieczystej. Nie sposób również uznać, że po otrzymaniu w dniu 1 września 2011 roku pism Banku o wskazanej wyżej treści nie zapoznali się z wpisami w księdze wieczystej.

Trzyletni termin przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody, liczony od dnia 1 września 2015 roku, nie upłynął do chwili obecnej, gdyż został przerwany w dniu 20 grudnia 2013 roku przez wniesienie pozwu o zapłatę odszkodowania (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.).

W związku z powyższym należy uznać, że podniesiony w uzasadnieniu apelacji zarzut przedawnienia dochodzonego roszczenia nie jest uzasadniony.

Sąd Okręgowy oddalił wnioski pozwanej zgłoszone w apelacji i w postępowaniu apelacyjnym, uznając, że objęte nimi dowody mogły być przedstawione w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Nawet jednak gdyby wnioski te zostały uwzględnione, to nie zmieniłyby ustaleń w zakresie okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia. W 2009 roku nie istniała jeszcze szkoda powodów, której naprawienia dochodzą w rozpoznawanej sprawie.

Przepis art. 442¹ § 1 k.c. wiąże rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym z dniem, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Z przepisu tego wynika koniunkcja przesłanek kwalifikujących początek biegu przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody. Oznacza to, że jeżeli dzień dowiedzenia się o szkodzie i dzień dowiedzenia się o osobie obowiązanej do jej naprawienia są różne, to przedawnienie roszczenia biegnie od tego dnia, który wystąpił jako drugi.

*

Chociaż wykracza to poza zakres rozpoznania i rozstrzygnięcia apelacji należy wskazać, że nie znajdują dostatecznego uzasadnienia w zebranych w sprawie materiale rozważania Sądu pierwszej instancji na temat ewentualnych innych szkód, jakich mogli doznać powodowie, pomijając już fakt, że rozważania te wykraczają poza zakres powództwa (żądania i jego podstawy faktycznej).

W szczególności przedwcześnie jest stanowisko, że rozmiar szkody majątkowej powodów jest szerszy, niż wynikający z wydanego przeciwko nim, jako dłużnikom rzeczowym, nakazu zapłaty w postępowaniu w sprawie II Nc 179/12.

Trafne jest stanowisko Sądu pierwszej instancji co do tego, że podstawę prawną odpowiedzialności notariusza stanowi przepis art. 415 k.c., jednak odpowiedzialność w konkretnym wypadku wymaga wykazania wszystkich przesłanek odpowiedzialności, w szczególności zaistnienia konkretnej szkody majątkowej oraz istnienia normalnego związku przyczynowego między tą właśnie szkodą a zachowaniem notariusza.

Zawarte na stronie 33 uzasadnienia zaskarżonego wyroku rozważania Sądu pierwszej instancji nie pozwalają na jednoznaczną interpretację, co Sąd pierwszej instancji uważa za dalsze szkody powodów oraz które z tych szkód miałyby pozostawać w normalnym związku przyczynowym z zachowaniem notariusza. W szczególności nie wiadomo, czy za szkodę Sąd uważa różnicę między ceną, za jaką nieruchomości została nabyta przez powodów a ceną za jaką została sprzedana w postępowaniu egzekucyjnym. Sąd nie wyjaśnia również jakie znaczenie miało to, że Spółdzielcza

Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, która udzieliła powodom kredytu na zakup nieruchomości, wypowiedziała umowę kredytową i przyłączyła się do egzekucji oraz czy i dlaczego tego rodzaju fakt pozostaje w związku z zachowaniem notariusza.

Bardziej szczegółowe rozważania na temat ewentualnych innych szkód powodów i odpowiedzialności za nie J. M. są całkowicie przedwczesne i zbędne z punktu widzenia rozpoznawanej sprawy.

*

Na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy pozostawił Sądowi Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

W związku z częściowym uchynieniem rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji i przekazaniem sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania nie jest możliwe orzekanie przez Sąd Okręgowy o kosztach postępowania odwoławczego, gdyż wyrok Sądu Okręgowego nie kończy sprawy jako całość.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Andrzej Mikołajewski Dariusz Iskra Krzysztof Niezgoda

1 Por.: wyrok SN z dnia 23 września 1998 roku, II CKN 897/97, OSN C 1999, z. 1, poz. 22; wyrok SN z dnia 23 września 1998 roku, II CKN 895/97, Lex nr 35067; wyrok SN z dnia 12 lutego 2002 roku, I CKN 486/00, Lex nr 54355; wyrok SN z dnia 12 września 2002 roku, IV CKN 1298/00, Lex nr 80271; wyrok SN z dnia 11 października 2002 roku, I CKN 1063/00, Lex nr 515435; wyrok SN z dnia 21 października 2005 roku, III CK 161/05, Lex nr 178635; wyrok SN z dnia 27 marca 2008 roku, II UK 86/07, Lex nr 461645; wyrok SN dnia 17 kwietnia 2008 roku, II PK 291/07, Lex nr 837059; wyrok SN z dnia 13 stycznia 2010 roku, II CSK 239/09, Lex nr 560847; wyrok SN z dnia 11 sierpnia 2010 roku, I CSK 661/09, Lex nr 737251; wyrok SN z dnia 26 stycznia 2011 roku, IV CSK 299/10, Lex nr 784969; postanowienie SN z dnia 3 czerwca 2011 roku, III CSK 330/10, Lex nr 885041.

2 W brzmieniu obowiązującym w chwili wniesienia pozwu w rozpoznawanej sprawie.

3 Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 29 maja 1992 roku, I ACz 196/92, OSA 1993/4/27.

4 Por.: wyrok SN z dnia 15 maja 2001 roku, I CKN 350/00, Lex nr 52667; postanowienie SN z dnia 4 października 2002 roku, III CZP 62/02, OSN C 2004, z. 1, poz. 7; wyrok z dnia 11 marca 2004 roku, V CK 328/03, Lex nr 183779; wyrok SN z dnia 14 lipca 2004 roku, IV CK 544/03, Lex nr 116591; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2005 roku, V CK 704/04, Lex nr 180875; wyrok SN z dnia 25 sierpnia 2004 roku, I PK 22/03, OSN P 2005, z. 6, poz. 80; uchwała SN z dnia 31 stycznia 2008 roku, III CZP 49/07, OSN C 2008, z. 6, poz. 55.

5 Lex nr 1665353.

6 Por. na przykład: uzasadnienie wyroku SN z dnia 12 lutego 2015 roku, IV CSK 235/14, Lex nr 1665353; uchwałę SN z dnia 10 lipca 2008 roku, III CZP 62/08, OSN C 2009, z. 7-8, poz. 106; uzasadnienie wyroku SN z dnia 1 lutego 2006 roku, V CSK 86/05, OSP 2007, z. 2, poz. 13; uzasadnienie wyroku SN z dnia 29 listopada 1999 roku, III CKN 474/98, Lex nr 142585.